

Amikor a múlt összeér a jelennel

A SCHOLA GRAPHIDIS MŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNY

A Kisképzőként ismert középfokú művészeti iskola (teljes nevén Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Gyakorlóiskolája) nemcsak abból a szempontból egyedülálló, hogy Magyarország legrégebb állami művészetoktatási intézménye, hanem abból a szempontból is, hogy múltbeli örökségével szervesen együtt élve működik napjainkban is. A Mária Terézia által 1778-ban rajziskolaként alapított

Schola Graphidis Budensis (Budai Rajziskola) eredetileg az iparosok művészi szintű rajzi képzését tűzte ki célul, amely az évszázadok folyamán a funkció változásával módosult. A Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény a Schola Graphidis Budensishez és utódintézményeihez (1778–1886 Schola Graphidis Budensis [Budai Rajziskola], 1778–1886 Pesti Rajzoló Oskola, 1886–1946 Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola, 1946–1950 Szépműves Líceum) köthető,

Joseph SCHWARTZ: Liturgikus tárgyak rajza | Joseph SCHWARTZ: Drawing of Liturgical Objects | 1800, papír, lavírozott tus, 42x58,5 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, Magyar Képzőművészeti Egyetem [MKE] – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

Fotó: Molnár Géza

Joseph PIROTH: Urna rajza puttókkal | Joseph PIROTH: Drawing of an Urn with Puttos
1809, papír, lavírozott tus, 46,7x29,7 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)
Fotó: Molnár Géza

muzeális értékű képző- és iparművészeti, műszaki és technikatörténeti tárgyakat őrzi és gyűjti. Legrégibbi műtárgyai a 18. század második feléből származnak, gyűjtőköre a 20. század második feléig terjed (1950-es évek), és ezzel kapcsolódik az iskola archívumához, ahová a folyamatosan készülő és az év végi kiállításokon bemutatott vizsgarajzok válogatásai kerülnek, hasonlóan az évtizedes, sőt, évszázados gyakorlatához.

A volumenében is jelentős muzeális értékű műtárgy-, könyvtári és levéltári állomány feltárása, nyilvánossá tétele, online publikálása mind a nagyközönség, mind a kutatás számára 2015-ben kezdődött. Ekkor a feladat az iskola Török Pál utcai épületében szétszórva, a rajztermekben, műhelyekben, adminisztratív helyiségekben található muzeális tárgyak halmazának gyűjteménnyé szervezése és a leltározás alapjainak kidolgozása volt. A gyűjtemény a nevét a legelső intézményről, a Schola Graphidis Budensisről kapta, utalva a magyar kulturális örökség e speciális, a művészeti oktatáshoz és a művészetoktatási intézményhez kapcsolódó szegmensének történetiségére.

A gyűjteményen belül összesen nyolc nagy gyűjteményi egység különíthető el: a Grafikai Gyűjtemény, amely a 18. század második fele és 1950 között egyedi és sokszorosított eljárással készült papíralapú műveket

őrzi, a Régi Könyvgyűjtemény, amely a rajzoktatásban használt mintakönyveket, mintalapokat foglalja magában, a Fotógyűjtemény és Médiatár, amely az 1890-es és az 1970-es évek között készült fotókat őrzi. A fotóállomány nagy részét azok a hallgatói munkák képezik, amelyek az 1914-ben a Pécsi József által alapított fotószakosztályon készültek a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskolában, de megtalálhatók itt olyan, dokumentatív céllal létrehozott műtárgyfotók is, amelyek az iskola műhelyeiben az 1920-as–1940-es években kormánymegrendelésre, diplomáciai ajándék gyanánt készült ötvös-, kerámia- és textiltárgyakat ábrázolják, vagy olyan fotóalbumok, amelyek a Székesfővárosi Iparrajziskola különféle világ- és országos kiállításokon való részvételét dokumentálják. Ebbe a gyűjteményrészbe tartoznak még olyan, Budapest építészettörténetét illusztráló ritkaságok, mint például a Millenniumi Földalatti Vasút építéséről készült Klösz György-féle fotósorozat.

A Gipszmásolat- és Szoborgyűjtemény az iskolának egy olyan speciális és ritkaságszámba menő, bár kis darabszámú gyűjteményi egysége, amely a gipszminták oktatási célú felhasználásának keresztmetszetét reprezentálja a századforduló időszakából. Az évkönyvek 1900-ban több mint 1600 darab gipszmintáról számolnak

KLÖSZ György: A Deák Ferencz-téri lejárócsarnok és kiosk nézete. Tervező: BRUGGEMANN György

György KLÖSZ: View of the underground entrance and kiosk in Deák Ferenc square. Architect: György BRUGGEMANN

1896, eredeti papíropozitív, 23x35 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

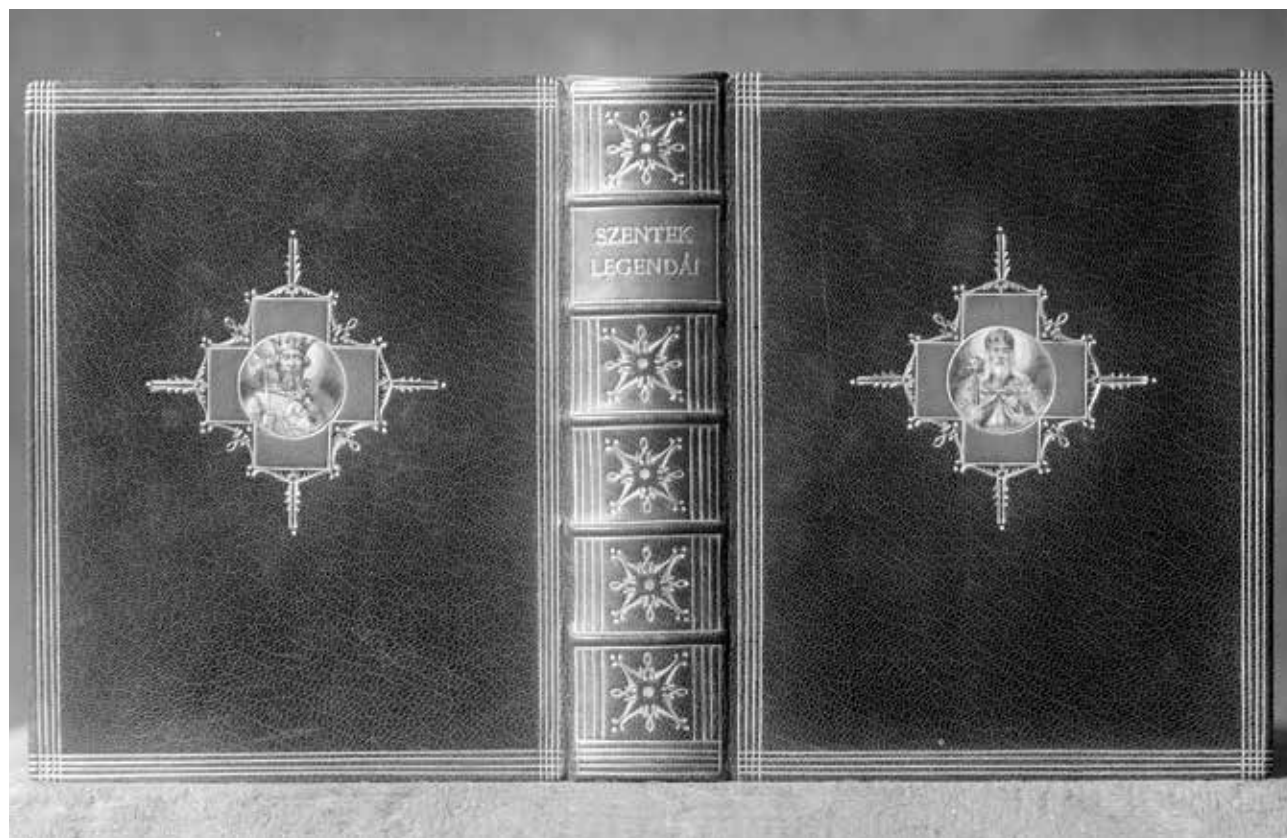
be, melyek egy része a Budapesti Magyar Királyi Állami Paedagogiumban készült, azonban a teljes állomány az anyag sérülékenysége miatt az évtizedek során folyamatosan csökkent, és mára csupán mintegy száz darab maradt fenn a 19. század végén és a 20. század elején használt gipszmodellekből.

A 20. század elején és első felében az iskola profilbővülése nyomán, a műhelyoktatás bevezetésével a szakosztályokhoz kapcsolódó iparművészeti műhelyek létesültek (könyvkötő, faipari, ötvös- és textilműhely). A fennmaradt tárgyak az iparművészeti gyűjtemények: az Üveg- és Kerámiagyűjtemény, valamint az Ötvös-, Textil-, Bútor- és Bőrtárgyak Gyűjteményének állományába tartoznak. Ide olyan, a magyar iparművészet történetének szempontjából fontos tárgyak és tárgye gyűjtések sorolhatók, mint a Székesfővárosi Iparrajziskola asztalosműhelyében az 1920-as években készült, valószínűleg Kozma Lajos által tervezett bútorok, vagy a bizonyíthatóan általa tervezett, a Török Pál utcai épület berendezéséhez tartozó ajtószárnyak, és azok a kárpitok, amelyek a Kóródy György által alapított, majd az Iparrajziskolával egyesített kárpitműhelyben, 1930 körül készültek.

Hasonlóan értékesek azok a Műszaki és Technikatörténeti Gyűjteményhez sorolt tárgye gyűjtések, amelyek a

bútorműves és a könyvműves szak hozzávetőlegesen százéves szerszámkészleteként még a jelenlegi oktatásban is napi használatban vannak (illetve voltak, mert sajnálatos módon mindkét szak a megszűnő, kifutó szakok közé tartozik). A bútorműves szak szerszám típusok szerint rendezett kéziszerszám-gyűjteménye szerszám történeti ritkaságnak számít, hasonlóan a könyvműves szak hozzávetőlegesen háromszáz darabból álló aranyozó eszközkészletéhez. Ez a tárgye gyűjtés szintén több mint százéves múltra tekint vissza, hiszen az 1909–1910-ben Jaschik Álmos által indított könyvkötészeti tanfolyamon a Galamb József könyvkötőmester által készített szerszámkészlet folyamatos használatban volt a szak teljes története folyamán.

Önálló gyűjteményi egységként – Levéltárként – kezeljük az iskola több mint kétszáz éves történetével kapcsolatos iratokat, így a beírókönyveket, az udvari, helytartótanácsai és helyi rendeleteket, valamint az 1886-tól nyomtatott formában kiadott évkönyveket. A levéltári állomány feldolgozása és publikálása nemcsak intézménytörténeti, hanem iparoktatás- és ipartörténeti szempontból is kiemelt fontosságú, hiszen a 18–19. századi pest-budai céhes és a 19–20. századi iparosélet rekonstrukciójához is adatokat nyújt.

Fényképezési Osztály, Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola: Könyvkötés. Fotódokumentáció a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola könyvkötő műhelyében készült műtárgyról | Bookbinding. Photographic documentation of the art object made in the Bookbinding Atelier of the Metropolitan Municipal Technical Drawing School, Budapest | 20. század első fele, zselatinos szárazlemez, az eredeti lemez mérete: 13x18 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

Fényképészeti Osztály, Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola: Gobelin. Fotódokumentáció a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola textilműhelyében készült műtárgyról | Gobelin. Photographic documentation of the art object made in the Textile Atelier of the Metropolitan Municipal Technical Drawing School, Budapest | 20. század első fele, zselatinos szárazlemez, az eredeti lemez mérete: 18x24 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

A gyűjtemény muzeológiai szempontú feldolgozása meglehetősen szerteágazó feladat, hiszen a múzeumi szakanyag mellett könyvtári és levéltári állományok is feldolgozásra várnak. 2015-ben a Grafikai Gyűjtemény, a Gipszmásolat- és Szoborgyűjtemény, valamint a Régi Könyvgyűjtemény muzeológiai szempontú feldolgozása kezdődött el, a tárgyleíró adatoknak online is elérhető adatbázisban (www.scholagraphidis.omek.net) történő rögzítésével és a műtárgyfotózással. Ugyanebben az évben indult el a gyűjtemény magyar és angol nyelvű weboldala (www.scholagraphidis.hu), valamint ekkor rendeztük az első bemutatkozó gyűjteményi kiállítást a FUGA Budapesti Építészeti Központban *Akik Budapestet építették* címmel. Ez utóbbi a gyűjteményben őrzött muzeális tárgyakon (építészeti könyvek és műlapok, gipszmodellek, építészeti tárgyú hallgatói rajzok) keresztül mutatta be az első hazai állami művészetoktatási intézmény, a Budai

Rajziskola és utódintézményei (Pesti Rajzoló Oskola, Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola) építészeti rajzi képzésének történetét a 18. század vége és a 20. század első évtizede közötti időszakban. Ez a kiállítás ezt követően még kétszer, 2017-ben a Párizsi Magyar Intézetben (*Ceux qui ont construit Budapest*), 2019-ben pedig a Budapesti Történeti Múzeumban (*Akik Budapestet építették 3.0*) megrendezésre került. Szintén a FUGÁban volt látható az a tematikus kiállítás, amely a gipszmintáknak a 18–19. század általános és iparrajzoktatásában betöltött szerepét mutatta be *Gipszbe öntött tudás* címmel (2017), valamint a gyűjtemény mintalapállományából összeállítottunk egy olyan válogatást *Ez is szecesszió* címmel (2017–2018), amely a századforduló iparművészeti motívumkincse kialakításának forrásait mutatta be.

A Kisképzőhöz és elődintézményeihez köthető műtárgyállomány gyűjteménnyé szervezésének fontos

Fényképészeti Osztály, Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola: Ars et Labor. Üvegablak. Fotódokumentáció a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola üvegművesműhelyében készült műtárgyról | Ars et Labor. Stained Glass. Photographic documentation of the art object made in the Glass Atelier of the Metropolitan Municipal Technical Drawing School, Budapest | 20. század első fele, zselatinos szárazlemez, az eredeti lemez mérete: 18x13 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

Ismeretlen: Fedeles kupa | Unknown: Beaker with cover | 19. század közepe, papír, tus, akvarell, 28x40 cm
(Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

Fényképezési Osztály, Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola: Az 1941-es Nemzeti Szalon kiállítás enteriőrje. Fotódokumentáció a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola kiállítási enteriőrjéről az 1941-es budapesti Nemzeti Szalon kiállításon | Interior of the Budapest National Salon Exhibition in 1941. Photographic documentation of the exhibition interior of the Metropolitan Municipal Technical Drawing School (Budapest) at the Budapest National Salon Exhibition in 1941 | 20. század első fele, zselatinos szárazlemez, az eredeti lemez mérete: 13x18 cm
(Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

mérföldköve volt, hogy 2018-ban a Miniszterelnökség Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztálya az Iparművészeti Múzeum, a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria és a Budapest Főváros Levéltára kollégáinak szakértői véleményei alapján a Schola Graphidis Művészeti Gyűjteményt védetté nyilvánította.

A gyűjteményi feltárás mellett fontos szempont volt a speciális műtárgyállomány kiállításokon és online történő bemutatása, amelynek kiemelkedő eredménye volt, hogy a gyűjtemény az intézmény képviseletében 2015 és 2017 között részt vett az *AthenaPlus* nevű európai

Fényképészeti Osztály, Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola:
Serleg. Fotódokumentáció a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola
ötvösműhelyében készült műtárgyról

Goblet. Photographic documentation of the art objects
made in the Goldsmith Atelier of the Metropolitan Municipal Technical
Drawing School, Budapest

20. század első fele, zselatinos szárazlemez, az eredeti lemez mérete:
18x13 cm (Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény,
MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium)

uniós nemzetközi projektben, és a grafikai, valamint a történeti fotóanyaga mellett mintalapállományából mintegy háromezer darabot publikált az *Europeanán* (www.europeana.eu), az európai kulturális örökség online aggregációs felületén.

A gyűjtemény muzeológiai szempontú feldolgozása és nyilvánossá tétele mellett kiemelten fontosnak tartjuk megteremteni a tudományos kutatás alapjait és kereteit: a műtárgyegyüttest elérhetővé tenni a kutatás számára is, hiszen a legrégebb állami művészetoktatási intézményben és utódintézményeiben készült és vásárolt tárgyak az intézménytörténet mellett hiánypótló adatokat szolgáltatnak a művészet-, ipar- és építészettörténeti, a művészet-, ipar- és rajzoktatástörténeti, valamint a történeti és szociológiai tudományterületek számára is. Ennek jegyében szerveztük 2016-ban a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészet-történeti Intézetével közösen a *Törékeny érték. A gipsz a 19–20. századi múzeumi és oktatási gyakorlatban* című konferenciát, és vettünk részt előadásokkal 2020-ban az MTA BTK Művészet-történeti Intézet, a Pécsi Tudományegyetem és a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara által rendezett *A szabálytól a képzeletig. Az iparoktatás politikái és tárgyi környezete a dualizmus kori Magyarországon* című iparoktatási konferencián.

A gyűjtemény hozzáférhetőségét a lehetőségekhez mérten folyamatosan bővítjük, aminek legutolsó állomása annak a Rajzoktatás-módszertani Digitális Könyvtárnak a kialakítása és online közzététele volt (<https://scholagraphidis.omeka.net/collections/show/51>), amelyben a Schola Graphidis Művészeti Gyűjteményből és a Kisképző Könyvtárából válogatott mintegy ötszáz rajzoktatás-módszertani könyv vagy mintalapgyűjtemény érhető el és kereshető. A digitalizálást a Magyar Képzőművészeti Egyetem 2020-ban zárult EFOP-projektje keretében Budapest Főváros Levéltára végezte.

A Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény egy speciális összetételű és helyzetű, muzeális tárgyakat kezelő védett gyűjtemény, Magyarország oktatási környezetben őrzött gyűjteményeinek egyik legjelentősebb tárgyegyüttese. Mint ilyen, az elmúlt öt évben elért eredmények mellett hasonló szemlélettel tervezzük az állomány további, muzeológiai szempontú feldolgozását és bemutatását, valamint az állományvédelmet is szolgáló digitalizálás folytatását.

KATONA Júlia

művészet-történész-muzeológus,
a Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény vezetője